

POLSKIE PRZEDSIĘBIORSTWO NA JEDNOLITYM RYNKU EUROPEJSKIM

Wyzwania współczesności

Redakcja naukowa

Marian Gorynia

Joanna Kuczevska

Alojzy Z. Nowak

Recenzenci

Prof. dr hab. Zofia Maria Wysokińska

Dr hab. Arkadiusz Michał Kowalski, prof. SGH

Projekt okładki i stron tytułowych

Anna Gogolewska

Redakcja

Anna Werner

Publikacja została dofinansowana przez Uniwersytet Gdański
i Fundację na rzecz Wydziału Zarządzania Uniwersytetu
Warszawskiego

© Copyright by Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne S.A.
Warszawa 2022

ISBN 978-83-208-2489-6

Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne S.A.
ul. Podwale 17 lok. 2, 00-252 Warszawa
tel. 22 826 41 82
e-mail: pwe@pwe.com.pl
www.pwe.com.pl

Skład i łamanie

Poligrafia

Pamięci Profesora Andrzeja Stępnika
prekursora badań nad integracją europejską w Polsce

SPIS TREŚCI

O autorach	9
Wstęp	17
Prof. dr hab. Andrzej Stępiak (27.11.1952–19.12.2019)	21
CZĘŚĆ I	
JEDNOLITY RYNEK EUROPEJSKI – PERSPEKTYWA PRZEDSIĘBIORSTWA	23
Rozdział 1	
Implementacja programu rynku wewnętrznego Unii Europejskiej z uwzględnieniem efektów dla przedsiębiorstw	25
<i>Joanna Kuczevska, Joanna Stefaniak</i>	
Rozdział 2	
Usługi dla przedsiębiorstw na rynku wewnętrznym Unii Europejskiej	45
<i>Joanna Stefaniak, Joanna Kuczevska</i>	
Rozdział 3	
Polskie inwestycje bezpośrednie w Unii Europejskiej	71
<i>Aleksandra Borowicz</i>	
Rozdział 4	
Ryzyko kursowe a umiędzynarodowienie przedsiębiorstw w warunkach integracji walutowej	92
<i>Alojzy Z. Nowak, Grzegorz Tchorek</i>	
CZĘŚĆ II	
POLITYKA PRZEDSIĘBIORCZOŚCI W UNII EUROPEJSKIEJ	111
Rozdział 5	
History of European industrial policy	113
<i>Willem Molle</i>	
Rozdział 6	
Specificity and scope of European entrepreneurship promotion policy	129
<i>Rasa Daugėlienė</i>	

Rozdział 7	
Wdrożenie celów zrównoważonego rozwoju a jednolity rynek cyfrowy w kontekście nauki, technologii i innowacji	151
<i>Ewa Latoszek, Aleksandra Borowicz</i>	
CZĘŚĆ III	
WYZWANIA JEDNOLITEGO RYNKU DLA PRZEDSIĘBIORSTW	163
Rozdział 8	
Nowe relacje między Wielką Brytanią a Unią Europejską – perspektywa polskich przedsiębiorstw	165
<i>Marian Gorynia, Katarzyna Mroczek-Dąbrowska, Anna Matysek-Jędrych</i>	
Rozdział 9	
Zagrożenia, szanse i wyzwania dla przedsiębiorstw związane z pandemią COVID-19 – pandemia i po pandemii	178
<i>Marian Gorynia, Jan Polowczyk</i>	
Rozdział 10	
Proces <i>slowbalization</i> : istota, źródła, pomiar i strategiczna odpowiedź przedsiębiorstw	204
<i>Anna Matysek-Jędrych, Wojciech Marciniak, Jan Polowczyk</i>	
Rozdział 11	
Polskie przedsiębiorstwa wobec czwartej rewolucji przemysłowej	224
<i>Barbara Jankowska, Małgorzata Bartosik-Purgat, Ewa Mińska-Struzik</i>	
Zakończenie	242

O AUTORACH

REDAKTORZY NAUKOWI

MARIAN GORYNIA – profesor na Uniwersytecie Ekonomicznym w Poznaniu, pracownik naukowo-dydaktyczny Instytutu Gospodarki Międzynarodowej. Specjalizuje się w problematyce badawczej obejmującej konkurencyjność przedsiębiorstwa, strategię przedsiębiorstw w biznesie międzynarodowym, strategię inwestorów zagranicznych w Polsce, ekspansję firm polskich na rynki międzynarodowe, mezoekonomię, politykę wspierania konkurencyjności, a także metodologię i filozofię nauk ekonomicznych. Autor licznych publikacji z zakresu wskazanej problematyki badawczej. Publikuje intensywnie w renomowanych czasopismach i znanych wydawnictwach. W latach 2008–2016 rektor Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu. Członek EIBA (European International Business Academy) i AIB (Academy of International Business). Członek (2011–2013; 2017–2020) i wiceprzewodniczący (2017–2020) Centralnej Komisji do Spraw Stopni i Tytułów. Członek i wiceprzewodniczący Rady Doskonałości Naukowej w kadencji 2019–2023. Członek Komitetu Nauk Ekonomicznych Polskiej Akademii Nauk (od 2003 r.). Od 2021 r. Prezes Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego. Doktor *honoris causa* Uniwersytetu w Białymstoku. Członek korespondent Polskiej Akademii Nauk.

JOANNA KUCZEWSKA – doktor habilitowany na Uniwersytecie Gdańskim, adiunkt w Katedrze Ekonomii Międzynarodowej i Rozwoju Gospodarczego Wydziału Ekonomicznego. Specjalizuje się w problematyce badawczej obejmującej ekonomiczne aspekty zarządzania przedsiębiorstwem w warunkach integracji europejskiej, wykorzystanie narzędzia benchmarkingu, efekty współpracy w klastrach, zarządzanie projektami, ekonomię integracji europejskiej oraz zarządzanie międzynarodowe. Członek zespołu licznych projektów naukowo-badawczych realizowanych w Katedrze Ekonomiki Integracji Europejskiej. Kierownik ogólnopolskiego projektu aplikacyjnego współfinansowanego ze środków Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. Członek Polskiego Stowarzyszenia Badań Wspólnoty Europejskiej (PECSA) oraz Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego (PTE). Autorka raportów ewaluacyjnych projektów finansowanych ze środków UE. Współpracownik i członek zespołów projektowych w Gdańskiej Fundacji Kształcenia Menedżerów i Wyższej Szkole Bankowej. Ekspert Fundacji Platforma Przemysłu Przyszłości w zespole benchmarkingu klastrów.

ALOJZY Z. NOWAK – profesor na Uniwersytecie Warszawskim. Ukończył studia magisterskie w Szkole Głównej Planowania i Statystyki (obecnie Szkoła Główna Handlowa) w Warszawie, a także studia w Stanach Zjednoczonych w zakresie ekonomii na University of Illinois at Urbana-Champaign. Jest też absolwentem bankowości, finansów i rynków kapitałowych na University of Exeter w Wielkiej Brytanii. W Antwerpii na Free University of Berlin odbył studia w zakresie International Economics at RUCA. W 1991 r. otrzymał Nagrodę Rektora UW za pracę doktorską, a w 1996 r. został wyróżniony Nagrodą Ministra Edukacji Narodowej za książkę *Banki a gospodarstwa domowe – dynamika rozwoju*. Obecnie rektor Uniwersytetu Warszawskiego. W latach 2016–2020 dziekan Wydziału Zarządzania UW, w latach 2012–2016 prorektor UW ds. badań naukowych i współpracy. Profesor wizytujący na kilkunastu światowych uczelniach. Wykłada we Francji, Wielkiej Brytanii (m.in. University of Cambridge), USA, Rosji, Chinach i w Korei Pd. Pełnił i nadal pełni wiele funkcji doradczych. Jest członkiem kilku rad nadzorczych. Profesor Nowak wyróżnia się zaangażowaniem w działalność publiczną. Jest członkiem Kapituły Godła „Teraz Polska”, Narodowej Rady Rozwoju przy Prezydencie RP, prezesem ogólnopolskiego Akademickiego Związku Sportowego, oraz prezesem AZS Uniwersytetu Warszawskiego. Zasiada w wielu organizacjach naukowych i radach programowych czasopism (w tym zagranicznych). Publikuje w języku polskim, angielskim, niemieckim i rosyjskim. W grudniu 2018 r. wraz z 22 wybitnymi ekonomistami z całego świata, wśród których jest czterech laureatów Nagrody Nobla, został członkiem Rady Naukowej Instytutu Nowej Ekonomii Strukturalnej na Uniwersytecie w Pekinie.

POZOSTALI AUTORZY

WILLEM MOLLE – profesor emerytowany Erasmus University Rotterdam, Erasmus School of Economics, czołowy ekspert międzynarodowej integracji gospodarczej. Specjalizuje się w problematyce badawczej obejmującej teoretyczne, praktyczne i polityczne aspekty integracji gospodarczej w Europie. Jest najlepszym w Europie naukowcem zajmującym się spójnością regionalną w Unii Europejskiej. Jest autorem najbardziej liczących się monografii naukowych i podręczników z dziedziny integracji europejskiej, szczególnie polityki spójności, dynamiki integracji i polityki regionalnej (łącznie ponad 20 książek), przetłumaczonych na wiele języków, również na język polski. Koordynował i kierował bardzo ważnymi projektami naukowo-badawczymi na szczeblu europejskim. Członek wielu międzynarodowych instytucji, takich jak: ECSA (European Community Studies Association) Brussels, ERECO (European Economic Research Advisory and Consortium) Brussels, ISEJ (Interdisciplinaire Studiegroep Europese Integratie). Był profesorem wizytującym na wielu uniwersytetach (m.in. w Bolonii,

Pawii, Lyonie, Warszawie, Louvain la Neuve, Szanghaju). Jest (lub był) członkiem komitetów naukowych najważniejszych periodyków w obszarze integracji europejskiej: *European Union Review*, *Journal of Common Market Studies*, *Regional Studies*.

MAŁGORZATA BARTOSIK-PURGAT – profesor na Uniwersytecie Ekonomicznym w Poznaniu, kieruje zespołem Katedry Zarządzania Międzynarodowego w Instytucie Gospodarki Międzynarodowej. Jej zainteresowania badawcze odnoszą się do międzykulturowej komunikacji marketingowej, kulturowych uwarunkowań zarządzania przedsiębiorstwem, a także rozwoju nowych technologii i ich akceptacji wśród konsumentów na rynku międzynarodowym. Jest autorką i współautorką publikacji zarówno w krajowych, jak i międzynarodowych czasopismach, np. *Technology Analysis & Strategic Management*, *Journal of Intellectual Capital*, *International Journal of Emerging Markets*, *European Journal of International Management*, *Entrepreneurial Business and Economics Review*, *Economics and Business Review*. Należy również do wielu organizacji zrzeszających naukowców i badaczy z całego świata, np. EIBA – European International Business Academy, IAIR – International Academy for Intercultural Research, IT&FA – International Trade and Finance Association, AIB – Academy of International Business.

BARBARA JANKOWSKA – profesor na Uniwersytecie Ekonomicznym w Poznaniu, kieruje zespołem Katedry Konkurencyjności Międzynarodowej. Pełniła funkcję prezydenta European International Business Academy (EIBA) w 2018 r., a w latach 2016–2022 rolę narodowego reprezentanta Polski w EIBA. Jest członkiem profesjonalnych stowarzyszeń naukowych – Academy of International Business (AIB), International Trade & Finance Association (IT&FA). Jej zainteresowania naukowe obejmują zagadnienia biznesu międzynarodowego (w tym zagraniczne inwestycje bezpośrednie, innowacyjność korporacji międzynarodowych), Przemysł 4.0 z perspektywy konkurencyjności, innowacyjności i umiędzynarodowienia przedsiębiorstw, klastry gospodarcze. Barbara Jankowska jest autorką i współautorką artykułów w *European Journal of International Management*, *European Planning Studies*, *Journal of Intellectual Capital*, *Entrepreneurial Business and Economics Review*, *Journal of East European Management Studies*, *Post-Communist Economies*, *Renewable Energy and Sustainable Reviews*, *International Business Review* i rozdziałów w monografiach opublikowanych przez takie wydawnictwa jak: Emerald, Routledge czy Springer.

EWA LATOSZEK – profesor w Szkole Głównej Handlowej w Warszawie (SGH). Kierownik Katedry Jeana Monneta. Jej zainteresowania naukowe obejmują integrację europejską, polityki UE, organizacje międzynarodowe, ekonomię rozwoju i ekonomię międzynarodową. Angażuje się w liczne projekty badawcze i edukacyjne, krajowe

i międzynarodowe. Uczestniczyła w grupach eksperckich na rzecz opracowywania strategii akcesji Polski do UE i była jednym z pierwszych naukowców w Polsce, którym przyznano moduły Jeana Monneta i granty PHARE w latach 90. Od 2010 r. brała udział w wielu innych krajowych i międzynarodowych projektach. W 2016 r. została kierownikiem projektu Jean Monnet Centre of Excellence w Szkole Głównej Handlowej (CEWSE). Profesor wizytujący na wielu uniwersytetach, w tym European University Institute (Florencja), London School of Economics, Oradea University (Rumunia), Canterbury University (Nowa Zelandia), NUS (Singapur). W latach 2014–2020 członek dwóch doradczych grup eksperckich w ramach programu „Horyzont 2020”. Główne funkcje: prezes PECSA (Polskie Stowarzyszenie Studiów Wspólnoty Europejskiej), członek Komitetu Sterującego Alliance for Development Banku Światowego (RAD), członek Polskiej Akademii Nauk. Autorka i współautorka ponad 200 publikacji związanych z integracją europejską i organizacjami międzynarodowymi.

RASA DAUGĖLIENĖ – docent doktor, profesor Uniwersytetu Technologicznego w Kownie, pracownik Wydziału Nauk Społecznych, Sztuk i Nauk Humanistycznych (Department of Social Science, Arts and Humanities, the Kaunas University of Technology). Specjalizuje się w ekonomii integracji europejskiej, makroekonomii, specyfice funkcjonowania rynku wewnętrznego UE, innowacyjnych metodach zarządzania publicznego. Posiada doświadczenie w ewaluacji projektów naukowych, jak również w ich realizacji (np. projekt H2020, FEDORA: Future-oriented Science EDucation to enhance Responsibility and engagement in the society of Acceleration and uncertainty). Jest ekspertem Litewskiej Rady Nauki oraz ekspertem Agencji Jakości Szkolnictwa Wyższego na Łotwie (AIKA). Jest członkiem komitetu redakcyjnego dwóch międzynarodowych czasopism naukowych: *Acta Informatica Pragensia* (wydawnictwo Praskiego Uniwersytetu Ekonomicznego, Czechy); *Current Issues in Management of Business and Society Development* (publikowane przez Uniwersytet Łotewski). Jest redaktorem naczelnym międzynarodowego czasopisma naukowego *European Integration Studies* (wydawane przez Uniwersytet Technologiczny w Kownie).

EWA MIŃSKA-STRUZIK – doktor habilitowany, profesor Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu. Kieruje Instytutem Gospodarki Międzynarodowej, a w nim zespołem Katedry Międzynarodowych Stosunków Gospodarczych. Jej zainteresowania badawcze są związane z handlem międzynarodowym, który analizuje zarówno z perspektywy makroekonomicznej (ze szczególnym uwzględnieniem kwestii pomiaru wartości handlu oraz ewolucji koncepcji teoretycznych tłumaczących wymianę), jak i mikroekonomicznej, badając związek między działalnością eksportową przedsiębiorstwa a poziomem jego innowacyjności. Jest autorką i współautorką artykułów naukowych (*Economics and Business Review*, *Gospodarka Narodowa*. *The Polish Journal of*

Economics, International Business and Global Economy, Wood. Research Papers. Reports. Announcements), rozdziałów, monografii, referatów konferencyjnych, podręczników, opinii eksperckich oraz raportów. W latach 2017–2018, pracowała jako ekspert zewnętrzny Komisji Europejskiej (Dyrektoriatu Generalnego Komisji Europejskiej ds. Badań i Rozwoju – DG for Research and Development) podczas ewaluacji programu Fast Track to Innovation Programme w ramach „Horyzontu 2020”. Zasiada w zarządzie International Trade and Finance Association (2018–2023), jest członkiem Komitetu Głównego i jurorką Olimpiady Wiedzy Ekonomicznej (2017–2022), a także przewodniczącą okręgowego komitetu Olimpiady w Poznaniu.

KATARZYNA MROCZEK-DĄBROWSKA – doktor habilitowany, profesor Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu w Katedrze Konkurencyjności Międzynarodowej. Jej główne obszary badawcze to międzynarodowa konkurencyjność firm i branż, koszty transakcyjne oraz proces internacjonalizacji branż. Jest autorką i współautorką publikacji dotyczących m.in. globalnego kryzysu finansowego i jego wpływu na strategię polskich przedsiębiorstw oraz wpływu brexitu na spójność UE-27. Profesor Mroczek-Dąbrowska jest członkiem European International Business Academy i pracuje przy kilku międzynarodowych projektach badawczych i dydaktycznych, współpracując z uczelniami i firmami konsultingowymi w Wielkiej Brytanii, Belgii i Słowenii.

JAN POLOWCZYK – doktor habilitowany, profesor Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu w Instytucie Gospodarki Międzynarodowej, Katedrze Konkurencyjności Międzynarodowej. Jest także profesorem Donieckiego Uniwersytetu Narodowego z Winnicy na Ukrainie. Jego działalność zawodowa związana jest z dwoma głównymi obszarami: akademickim i biznesowym. Od 1993 r. zajmował wyższe stanowiska zarządcze w polskich oddziałach międzynarodowych korporacji i prywatnym biznesie. W 2011 r. wrócił do pracy naukowo-dydaktycznej. Główne obszary jego zainteresowań to: zarządzanie strategiczne, konkurencyjność międzynarodowa, zastosowanie ekonomii ewolucyjnej i behawioralnej w zarządzaniu, fuzje i przejęcia. Jest autorem ponad 100 artykułów naukowych, rozdziałów książek i monografii. Jest członkiem dwóch redakcji czasopism naukowych: *International Journal of Business Research and Management* oraz *Visnik Mariupol State University*. Jest członkiem Strategic Management Society i Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego. Brał udział w kilku międzynarodowych projektach badawczych i dydaktycznych z uniwersytetami z Wielkiej Brytanii, Brazylii, Chin, Ukrainy i Bułgarii.

GRZEGORZ TCHOREK – doktor habilitowany, kierownik Katedry Gospodarki Narodowej Wydziału Zarządzania Uniwersytetu Warszawskiego. Absolwent i od 2007 r. pracownik Wydziału Zarządzania Uniwersytetu Warszawskiego, a w latach 2007–2017

pracownik NBP, zatrudniony w jednostkach zajmujących się zagadnieniami integracji walutowej. Jego zainteresowania badawcze i naukowe obejmują: konkurencyjność i umiędzynarodowienia przedsiębiorstw, łańcuchy wartości różnych sektorów gospodarki, źródła innowacyjności firm, mobilność współdzieloną, energetykę, zastosowania wodoru oraz wyzwania transformacji energetycznej i klimatycznej. Brał udział i kierował projektami badawczymi Narodowego Centrum Nauki, studiami wykonalności i ekspertyzami w zakresie energetyki i elektromobilności. Bierze również aktywny udział w pracach międzynarodowych i krajowych gremiów badawczych i doradczych. Członek Państwowej Rady Ochrony Środowiska przy Ministrze Klimatu i Środowiska. Przewodniczący zespołu ekspertów ds. wodoru w Izbie Gospodarczej Gazownictwa, członek Rady Naukowej Beijing Research Centre w Pekinie. Inicjator powołania i kierownik Centrum Badań nad Transformacją Energetyczną, Mobilnością i Zmianami Klimatu na Wydziale Zarządzania UW.

ANNA MATYSEK-JĘDRYCH – doktor, profesor Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu w Katedrze Konkurencyjności Międzynarodowej. Jej główne obszary badawcze obejmują makroekonomię i polityczne aspekty ekonomii międzynarodowej, rynki finansowe, ramy instytucjonalne i ich wpływ na wyniki gospodarki. Jest dyrektorem programu Executive MBA prowadzonego we współpracy z Georgia State University w Atlancie w Stanach Zjednoczonych. Ostatnio dołączyła do zespołu badawczego w ramach projektu badającego konsekwencje brexitu dla spójności UE-27 i prowadzi własne badania nad instytucjonalnymi determinantami skuteczności polityki makroostrożnościowej. Jest autorką ponad 50 artykułów naukowych, rozdziałów i monografii, w tym dwóch projektów badawczych dla Narodowego Banku Polskiego (laureatka konkursu grantowego wśród ekonomistów z Polski). Jest również członkiem rady redakcyjnej i recenzentką *Journal of Eastern European and Central Asian Research* (Webster University), *International Journal of Emerging Markets* oraz *Cross-Cultural & Strategic Management*.

ALEKSANDRA BOROWICZ – doktor, adiunkt w Katedrze Polityki Transportowej i Integracji Gospodarczej Uniwersytetu Gdańskiego. Specjalizuje się w tematyce zagranicznych inwestycji bezpośrednich oraz ekonomiki integracji europejskiej. Ma doświadczenie w aplikowaniu i realizacji projektów współfinansowanych ze środków Unii Europejskiej. Członek zarządu oraz skarbnik w Polskim Stowarzyszeniu Badań Wspólnoty Europejskiej (PECSA). Członek eksperckiej sieci Team Europe przy Komisji Europejskiej powołany na lata 2019–2024. Jest kierownikiem studium podyplomowego „Pozyskiwanie, realizacja i rozliczanie projektów europejskich” prowadzonego na Wydziale Ekonomicznym Uniwersytetu Gdańskiego. W latach 2005–2010 pracowała w Instytucie Badań nad Gospodarką Rynkową. Autorka i współautorka publikacji z dziedziny zagranicznych inwestycji bezpośrednich oraz integracji europejskiej.

JOANNA STEFANIAK – doktor, adiunkt w Katedrze Polityki Transportowej i Integracji Gospodarczej Uniwersytetu Gdańskiego (w latach 1993–2020 w Ośrodku Integracji Europejskiej). Specjalizuje się w problematyce ekonomiki integracji europejskiej, a zwłaszcza swobody przepływu usług i międzynarodowego handlu usługami. Członek Polskiego Stowarzyszenia Badań Wspólnoty Europejskiej (PECSA), Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego (PTE). Członek eksperckiej sieci Team Europe przy Komisji Europejskiej w latach 2005–2007. Uczestnik projektów badawczych z tematyki integracji europejskiej realizowanych w Ośrodku Badań Integracji Europejskiej dla m.in. dla Komisji Europejskiej, Komitetu Badań Naukowych. Autorka i współautorka publikacji z dziedziny integracji europejskiej, rynku wewnętrznego i międzynarodowego handlu usługami.

WOJCIECH MARCINIAK – magister międzynarodowych stosunków gospodarczych, absolwent Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu. Specjalizuje się w procesach internacjonalizacji przedsiębiorstw oraz funkcjonowania globalnego łańcucha dostaw. Autor pracy magisterskiej pt. *Reshoring – czyli czy trend relokacji produkcji z Chin jest prawdziwy?*

WSTĘP

Przedmiotem dociekań w niniejszej książce są współczesne wyzwania, przed jakimi stoją przedsiębiorstwa funkcjonujące w ramach jednolitego rynku europejskiego. W intencji redaktorów i autorów praca ma być swego rodzaju hołdem naukowym złożonym prekursorowi badań nad strategiami firm działających na jednolitym rynku europejskim, przedwcześnie zmarłemu Profesorowi Andrzejowi Stępiakowi¹. Zamieszczone tutaj rozważania mogą stanowić swoistą kontynuację dociekań prowadzonych przez Profesora. Nie jesteśmy pewni, czy Profesor zaakceptowałby taki kierunek badań nawiązujących do jego zainteresowań, ale wiemy na pewno, że dołożyliśmy wszelkich starań, aby tak się stało. Nie wszyscy autorzy tego opracowania mieli zaszczyt i szczęście współpracować z Profesorem Andrzejem Stępiakiem. Natomiast redaktorom tego opracowania w różnym zakresie i w różnej formie los ofiarował przywilej współpracy z Andrzejem. Czujemy się wyróżnieni, a jednocześnie zobowiązani do za dbania, by ten tom jak najlepiej nawiązywał do jego dorobku.

Dla przedsiębiorstw, w szczególności także polskich, duże znaczenie ma efektywne funkcjonowanie rynku wewnętrznego UE, który stanowi nieodłączny element ich otoczenia biznesowego. Rynek UE jest najważniejszym rynkiem sprzedaży zagranicznej, dominującym rynkiem zaopatrzenia importowego, najbardziej istotnym rynkiem z punktu widzenia przepływów inwestycyjnych, a także wielu innych form współpracy zagranicznej przedsiębiorstw. Najkrócej rzecz ujmując, od tego, jak funkcjonuje rynek wewnętrzny UE, w dużej części zależą strategie polskich firm już zaangażowanych w ekspansję zagraniczną, a także tych, które są dopiero potencjalnymi jej uczestnikami i beneficjentami. Dzięki eliminacji barier fizycznych, technicznych i fiskalnych oraz wprowadzeniu czterech wolności (swobody przepływu towarów, osób, usług i kapitału) przedsiębiorstwa uzyskały dostęp do większego rynku, który pozwolił przede wszystkim na zwiększenie wolumenu handlu, obniżenie kosztów, efektywną alokację zasobów i specjalizację oraz zmianę układu konkurencji (większa dostępność różnorodnych i zarazem tańszych produktów). W długim okresie natomiast wpłynął na

¹ Redaktorzy książki zgodnie uznali, że pionierska i niepodważalnie silna pozycja Profesora Andrzeja Stępiaka w sferze badań nad zachowaniami przedsiębiorstw działających na jednolitym rynku europejskim wymaga odzwierciedlenia w tym opracowaniu. Dlatego w dalszej części tej książki zdecydowano się na zamieszczenie życiorysu naukowego Profesora. W ten sposób zostaną przybliżone podwaliny badań nad strategiami firm na jednolitym rynku europejskim.

modyfikacje dotychczasowych strategii działań przedsiębiorstw i zmianę procesów zarządzania (racjonalizacja procesów). Współczesny jednolity rynek europejski staje się punktem odniesienia w badaniach zmian gospodarczych i rozważaniach dotyczących skutków pandemii COVID-19. Szczególne wzrasta jego znaczenie w obliczu procesów slowbalizacji, zmiany pozycji przedsiębiorstw w globalnych łańcuchach wartości, znaczenia efektów wynikających ze współpracy przedsiębiorstw w klastrach, nowych wyzwań i zmian strategii po brexicie oraz wyzwań czwartej rewolucji przemysłowej, w tym strategii cyfryzacji i Zielonego Ładu. Ponadto wspólny rynek europejski to również możliwość korzystania z szans, jakie stwarzają polityka przemysłowa, polityka promocji przedsiębiorczości, działania i programy skierowane bezpośrednio na rozwój szczególnie małych i średnich przedsiębiorstw.

Uwzględniając powyższy kontekst, celem pracy jest, po pierwsze, określenie kluczowych uwarunkowań prowadzenia działalności biznesowej na jednolitym rynku europejskim. Po drugie, celem pracy jest identyfikacja i ocena współczesnych wyzwań, z jakimi zmierzają się przedsiębiorstwa europejskie. Chodzi tutaj w szczególności o konsekwencje globalnych przeobrażeń gospodarczych wywołanych pandemią COVID-19, zmiany strategii związane z brexitem oraz realizacją czwartej rewolucji przemysłowej.

Jeśli mowa o charakterze pracy, to jej pomysłodawcy skłaniają się jednoznacznie ku monografii. Książka jest całościowym i przemyślanym ujęciem kwestii funkcjonowania przedsiębiorstw działających w ramach jednolitego rynku europejskiego. Przymiotnik „całościowy” nie powinien być traktowany jako równoznaczny z przymiotnikiem „zupełny”. Redaktorzy pracy zdają sobie sprawę z tego, że pozostaje jeszcze pewna liczba zagadnień, które mieszczą się w zakresie tematycznym tej pracy, ale nie zostały tutaj ujęte.

Warto wskazać na zróżnicowany charakter tekstów składających się na tę monografię. Cechą wspólną wszystkich rozdziałów jest ich konsekwentne podporządkowanie koncepcji opracowania, z uwzględnieniem jego celów. Było to jedno z podstawowych kryteriów akceptacji rozdziałów. Drugą cechą, tym razem różnicującą teksty wchodzące w skład tej książki, na którą warto zwrócić uwagę, jest sposób ich powstawania. Po pierwsze, znajdziemy tutaj opracowania przygotowane na bazie realizowanych projektów badawczych, których problematyka była silnie powiązana z koncepcją tej monografii. Po drugie, mamy teksty, które w gruncie rzeczy powstały jako autonomiczne, jednostkowe opracowania, jednak – podobnie jak te pierwsze – wpisują się w cele postawione przed niniejszą książką. Jej redaktorzy są przekonani, że różnorodna geneza zamieszczonych w książce tekstów stanowi jej silną stronę, a spoiwem łączącym je w przemyślaną całość jest ich jednoznaczne podporządkowanie celom postawionym przed tą publikacją.

Książka składa się z trzech części. Pierwsza część została poświęcona zagadnieniom związanym z implementacją kluczowych etapów integracji, tj. rynku wewnętrznego oraz unii gospodarczej i walutowej, wpływających na kształtowanie otoczenia

biznesowego przedsiębiorstw w UE. Integracja rynku i wprowadzenie wspólnej waluty pozwalają bowiem przedsiębiorstwom na potencjalne osiągnięcie dodatkowych korzyści. Rozważania w tej części otwiera ocena postępów realizacji zadań integracji pozytywnej w postaci zbliżania prawa, programów i polityk związanych z urzeczywistnianiem rynku wewnętrznego UE. Dyskutowane są kwestie związane ze skutecznością realizacji priorytetów wspólnego rynku, zawartych w kolejnych strategiach, oraz postępem w zakresie eliminacji luk programu rynku wewnętrznego, ograniczających szanse na uzyskiwanie pełni korzyści przez przedsiębiorstwa. Następnie uwaga badawcza została skupiona na kluczowych współcześnie wolnościach rynku wewnętrznego, tj. swobodnym przepływie usług (w tym usług biznesowych) oraz swobodnym przepływie kapitału ze szczególnym uwzględnieniem zagadnień zagranicznych inwestycji bezpośrednich. Podjęto próbę oceny faktycznego stanu liberalizacji usług biznesowych oraz zbadano, czy w rezultacie funkcjonowania rynku wewnętrznego zachodzą procesy ekspansji handlu wewnątrzunijnego oraz specjalizacji w usługach dla przedsiębiorstw. Następnie skupiono się na studiach warunków, które determinują dokonywanie zagranicznych inwestycji bezpośrednich przez polskie przedsiębiorstwa w krajach UE. Proces lokowania kapitału polskich przedsiębiorstw w formie inwestycji bezpośrednich za granicą wydaje się bowiem znacząco opóźniony w czasie w stosunku do takich inwestycji podejmowanych przez przedsiębiorstwa europejskie w Polsce. Rozważania pierwszej części zamyka ocena wpływu wprowadzenia euro na handel zagraniczny i zagraniczne inwestycje bezpośrednie na podstawie badań i doświadczeń krajów posługujących się wspólną walutą. Ponadto zidentyfikowano kanały oddziaływania euro na umiędzynarodowienie na poziomie przedsiębiorstw.

W drugiej części zostały zaprezentowane kluczowe kwestie szeroko rozumianej polityki przedsiębiorczości w UE. Rozważania rozpoczyna studium ewolucji europejskiej polityki przemysłowej od jej początków do współczesności ze wskazaniem głównych zmian w celach, środkach i podmiotach, przypomnienie niektórych istotnych cech długofalowego rozwoju oraz kilka uwag na temat oceny skuteczności zmian tej polityki. Następnie uwaga koncentruje się na usystematyzowaniu specyfiki i zakresu europejskiej polityki promocji przedsiębiorczości. Dyskusji poddano kwestie nowoczesnej perspektywy przedsiębiorczości, ekonomiki polityki przedsiębiorczości oraz przedsiębiorczości społecznej i innowacyjnej w UE. Ponadto w części drugiej podjęto refleksję na temat roli nauki, technologii i innowacji w realizacji celów zrównoważonego rozwoju. Została również wskazana rola procesu cyfryzacji jako kamienia milowego w osiągnięciu zrównoważonego rozwoju. W części tej przedstawiono swoiste ramy i koncepcję promocji przedsiębiorczości w UE umiejętnie wkomponowane w implementację celów strategii zrównoważonego rozwoju.

W trzeciej części książki wyodrębniono cztery główne obszary refleksji związanych z określeniem współczesnych wyzwań stojących przed przedsiębiorstwami europejskimi. Po pierwsze, podjęto próbę oceny sytuacji i dyskusji na temat podejścia różnych

aktorów do niepewności spowodowanej długim i złożonym procesem brexitu. Przywołane zostały wyniki badania przeprowadzonego w 2020 r. na grupie 500 polskich przedsiębiorstw, które miały już wcześniejszy kontakt z rynkiem brytyjskim i wskazano czynniki, jakie determinowały decyzje polskich przedsiębiorstw odnośnie do rynku brytyjskiego, oraz stwierdzono, jakie strategie względem tego rynku podejmowano. Po drugie, poddano analizie specyficzne wyzwanie, jakie dla przedsiębiorstw stanowi pandemia COVID-19. W badaniach zostały wyodrębnione dwie części: makroekonomiczna i mikroekonomiczna. W części makroekonomicznej zanalizowano rezultaty wpływu pandemii na gospodarki UE i porównawczo na niektóre inne gospodarki oraz podjęto próbę przedstawienia makroekonomicznych perspektyw rozwoju dla wybranych krajów UE i innych. W części mikroekonomicznej zaprezentowano wybory strategiczne dotyczące przetrwania, restrukturyzacji, ewolucji i rozwoju przedsiębiorstw w okresie wychodzenia z pandemii i po pandemii. Po trzecie, w omawianej części książki uwagę badawczą skupiono na procesie slowbalizacji. Została wyjaśniona jej istota, źródła i pomiar oraz przanalizowano jej wpływ na strategiczne decyzje przedsiębiorstw. Decyzje takie znalazły odzwierciedlenie w nowych elementach budowania strategii firm, takich jak outsourcing, offshoring, insourcing, backshoring czy reshoring, oraz w podejmowanych fuzjach i przejęciach. Po czwarte, autorzy podjęli próbę zasygnalizowania wyzwań czwartej rewolucji przemysłowej dla przedsiębiorstw. Szczególna uwaga ponownie została skupiona na polskich przedsiębiorstwach. Przedstawiono wyniki badania 400 podmiotów z branż przemysłu przetwórczego w związku z oceną postępów w zakresie wdrażania rozwiązań Przemysłu 4.0 w polskich przedsiębiorstwach. Ponadto zostały zaprezentowane wybrane rozwiązania i technologie utożsamiane z czwartą rewolucją przemysłową.

Ze względu na swój charakter książka może być adresowana do następujących grup czytelników: badaczy i nauczycieli akademickich zajmujących się funkcjonowaniem przedsiębiorstw zarówno w warunkach integracji europejskiej, jak i w obliczu globalnych wyzwań gospodarczych; studentów; doktorantów; przedsiębiorców, którzy prowadzą działalność międzynarodową lub zamierzają taką działalność rozpocząć, oraz pracowników szeroko rozumianych instytucji wsparcia biznesu.

*Marian Gorynia
Joanna Kuczewska
Alojzy Z. Nowak*